

Türk Tabipleri Birliđi

— Turkish Medical Association —

PANDEMİ BÜLTENİ #3

PANDEMİDE EKONOMİ YÖNETİMİ: BORÇLANDIRMA, YETERSİZ DESTEK VE DERİNLEŞEN YOKSULLUK

Salgın Sırasındaki Destekler Yetersiz Kaldı

COVID-19 pandemisi sırasında Türkiye’de Erdoğan yönetiminin temel tercihi vatandaşların borçlandırılması ve kredi temini ile sorunların ertelenmesi oldu. 2020 yılında salgının ilk dalgası sırasında yaklaşık 2 milyon kişi ilk defa kredi kullanmak zorunda kaldı. 5 milyonu aşkın yurttaş ise tekrar bankalardan borçlanmaya itildi.

Plansız salgın yönetimi, ekonomik ve sosyal destek sunulmayan kapatmalar salgının yarattığı ekonomik ve toplumsal tahribatı derinleştirdi.

Ekonomik ve Sosyal Destek Yok Denecek Kadar Az

Salgın sırasında kürenin dört bir tarafında devletler yeni kredi temini, finansal kuruluşlara sermaye enjeksiyonu ve borç ödemelerinin ertelenmesi benzeri mali destekler sundular. Ancak kamu finansal kuruluşları tarafından verilen krediler, kredi garantisi verilerek sağlanan yeni borçlar, bu işlemlerin yapılmasını sağlamak üzere gerçekleşen sermaye enjeksiyonunun toplam desteklerde payının artması salgın sonrasındaki toparlanmanın hakkaniyetten daha uzak gerçekleşmesine ve salgın sırasında gelir kaybına uğrayan milyonların daha fazla borç biriktirmesine neden oluyor.

Mevcut eşitsizliklerin salgın kaynaklı olarak derinleşmesini engellemenin yolu hanelere transferlerin artmasından ve devletin bazı vergi gelirlerinden vazgeçmesinden geçiyor. Nitekim G-20 ülkelerinin salgın sırasındaki mali desteklerinin bu doğrultuda ayrımı hanelere transferler ve devletin vazgeçtiği gelirlerin toplamının ortalamada temin edilen kredilerin yaklaşık **1,5 katına** ulaşırken, Türkiye’de hanelere transferler (6 milyonu aşkın haneye tek seferlik 1000 TL ödenmesi) ve başka şekilde sınıflandırılması gerekse de buraya eklenmiş sosyal destek ödemelerinin tamamı (işsizlik ödeneği, nakdi ücret desteği ve kısa çalışma ödeneği) temin edilen krediler ve borç yapılandırılmalarının **dokuzda birine** denk düşüyor.

Türk Tabipleri Birliđi

— Turkish Medical Association —

2021 yılında nisan sonunda başlayan 17 günlük kapatma öncesinde sosyal destek ödemelerinin (dayanışma kampanyası dahil) toplam salgın mali desteklerinin %1,3'üne vardığını görüyoruz. Sosyal ödemelerini daha yüksek göstermek amacıyla Erdoğan yönetimi İşsizlik Sigortası Fonu kaynaklarının kullanıldığı ödemeleri hanelere nakit aktarımlara ekleyerek hesaplıyor. Bunlar topluca göz önünde bulundurulduğunda dahi sosyal destek salgının ilk 14 ayında aktarılan 638 milyar TL'ye yaklaşan toplam mali desteğin ancak %10'una ulaşılıyor.

Pandemi Döneminde İlk 14 ayda Verilen Mali Destek Dağılımı	
Temin edilen kredi, indirim ve ertelemeler	Milyar TL
Ucuz kredi	320
Vergi ve prim ertelemeleri	72
Borç erteleme	134
Sermaye enjeksiyonu	20
Vergi indirimleri	26
Sosyal destek ödemeleri	
Hanelere sosyal destek ödemeleri	6,48
Biz bize yeteriz dayanışma kampanyası	2,07
Destek yetersizliğini örtmek için eklenen ve sosyal koruma olarak sunulan ödemeler	
Kısa çalışma ödeneği	31,56
Nakdi ücret desteđi	10,24
İşsizlik ödeneği	5,63
Normalleşme desteđi	4,03
2021 Nisan-Mayıs aylarındaki kapatmada tepkiler sonucu yapılan eklemeler	Milyar TL
İhtiyaç sahibi hanelere sosyal destek ödemesi	henüz bilinmiyor
Ciro ve kira desteđi	henüz bilinmiyor
Esnafa dönük hibe programı	4,6
Bayram ikramiyesinde artış ve en düşük emekli maaşının 1500 TL'ye çıkarılması	hacmi bilinmiyor
Yeni nefes kredisi	henüz bilinmiyor
Kaynak: Cumhurbaşkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı açıklamaları ile IMF Covid-19 Tracker. Kredi, indirim ve ertelemelerin miktarları IMF sitesinden türetildiği için yaklaşıktır. 14 ayda verilen toplam 638 milyar TL'nin altında kalmaktadır.	

Türk Tabipleri Birliđi

— Turkish Medical Association —

Tekrarlanan Yöntem ise Günü Kurtarmaya Yönelik

2021 yılının nisan ayı sonunda gidilen 17 günlük desteksiz kapatma sırasında yükselen tepkiler nedeniyle ihtiyaç sahibi 2 milyon haneye 1100 TL nakit aktarım kararı alındı. Yükselen tepkiler nedeniyle ve fakat kapatmaya gidildikten sonra açıklanan bir başka önlem esnaf ve sanatkarlara ve gerçek kişi tacirlere yönelik bir hibe programıydı. 20 Mayıs 2021’de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı kararı gereğince esnafın iki gruba ayrılmasıyla verilecek 3000 ve 5000 TL’lik hibelerin toplamı 4,6 milyar TL’yi bulacak. Bakanlık tarafından hangi kıstaslara göre belirlendiği bilinmeyen bu hibe, örneğın bazı işletmeler açısından sadece birkaç haftalık ciroya denk düşüyor. Desteğın yetersizliği yanı sıra hazırlığı süren ve Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın ayrıntılarını açıklayacağı yeni nefes kredisi programı ile ek olarak çiftçilerin borçlarının ertelenmesine yönelik hazırlık, salgında daha önceki aylara damga vuran tercihin devamı olarak yeni önlemlerin alındığını söylemeyi gerektiriyor.

Ne Yapılabilir?

Türkiye’nin ekonomik sıkışmışlığı nedeniyle de verilen destekler devlet bankalarının kredi teminine odaklandı. Toplam mali desteklerin %90’ı şirketlere yönelik kredi temini, borç yapılandırması ve prim ertelemeleri olarak gerçekleşti. Bu yöntemin ana dayanağını oluşturduğu pandemi destekleri bizi 2020 baharında Türkiye’nin en büyük kredi genişlemesi dalgasıyla baş başa bıraktı. Sonuçta kredi destekli canlandırma ve düşük faiz, salgının uzun erimli etkilerini görmeksizin 2020’de pozitif büyüme oranının kaydedilmesini sağladı. Ancak kredi genişlemesi, Türkiye ekonomisindeki yapısal bir sorunu daha öne çıkardı, mevcut faiz politikasının çelişkileriyle birleşerek dövize olan yönelimi artırdı. Merkez Bankası’na müdahalelerin de etkisiyle Türkiye pandemi sırasında iki kur krizi deneyimledi. Bu krizler pandeminin ilk dalgasının hemen sonrasında devlet döviz cinsi iç borçlanmaya ağırlık verdiği için kamu borcunun da hızla artışına neden oldu.

Kısacası sosyal destek ödemelerinin sınırlılığı ve borçlandırma yönlü bir tepki büyük ekonomik sorunlara yol açtı. Kısa erimli politika yapımının maliyetini henüz tam olarak hesaplamak mümkün değil, ancak hanelere kapsamlı destek verilmesi durumunda doğacak yükü aşabilecek bir mali yükün kriz nedeniyle açığa çıktığını ve bunun yeterli sosyal destek sağlanmadan gerçekleştiğini söylemek mümkün görünmektedir.

Türk Tabipleri Birliđi

_____ Turkish Medical Association _____

2018-19 krizinin bütçe üzerindeki olumsuz etkilerine karşın salgın sırasında bir dizi önlemlerle toplumsal eşitsizliklerin daha da derinleşmesinin önüne geçilebilirdi. Vergi reformu ile üst gelir gruplarından alınan vergi artırılabilir, tek seferlik servet vergisi ya da benzeri bir uygulamayla bütçe üzerindeki yük hafifletilebilir, yaratılan mali alan hanelere verilen desteklerin kapsamının genişletilmesi ve tek seferle sınırlandırılmaması için kullanılabilirdi.

Sonuç olarak salgın sırasında plansız bir şekilde verilen sosyal destekler yetersiz kalmaya devam ediyor. Üstelik bu desteği katbekat aşacak bir mali destek borçlandırma aracılığıyla sunuluyor. Borçlandırma ve örneğin devlet bankalarının kullanıldığı yeni kredi kampanyaları bütçeye doğrudan yük getirmiyor olsalar da doğrudan bir destek sunulmaması, salgının süresi uzadıkça daha fazla sosyoekonomik sıkıntı ortaya çıkması anlamına geliyor.

Devletin mali alanı salgın sırasında hanelere daha fazla destek sunulması için kullanılmadı. Hesaplanamaz bir risk birikimine neden olan bilanço dışı işlemlerin parçası olduğu bir kriz yönetiminin sürekliliği çerçevesi içinde kullanıldı. Mevcut ana yöntem bir borç sarmalını milyonlara dayatıyor, toplumsal adaletsizlikleri derinleştiriyor. Kredi aracılığıyla sorunların ertelenmesi ek bir müdahale değil esas tercih haline geldikçe salgın sonrasında da hakkaniyetsiz bir ekonomik toparlanmanın yolunu döşüyor.

Türk Tabipleri Birliđi Pandemi Çalışma Grubu